

1956 YILINDA

15

Ev ve Apartman Dairesi

- İkramiye ve kredisi -

Ayrıca zengin para ikramiyeleri

AKBANK

(Tafsilât işlerimizde)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

I., II. ve III. CİTLERİMİZ

Dergimizin I. ve II. Ciltleri daha önce zarif bir şekilde panduzot kapaklarla ciltlenip satışa arz edilmisti.

III. Cilt ve cilt kapaklarımız da zarif ve sağlam bir şekilde hazırlanarak satışa çıkarılmıştır.

HER CİLDİN BEDELİ 750, CİLT KAPAKLARI İSE 200 kuruştur.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

İSTANBULDA ÇIKAR, AYLIK
HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

Mart 1956

İÇİNDEKİLER:

Folklor El Kitabı	Prof. Hilmi Ziya ÜLKEN
Konyalı Şair Mustafa Şerifi	Caht ÖZTELLİ
Kırşehir'li Aşık Kerem	Mehmet Halit BAYRI
Elmalı Köylerinde Düğün	Hüsnü YILDIZ
Atasözlerinde Musiki	Mahmut R. GAZİMİHAL
Reşad Ye'den Gürcoğlu Türkiyesi	Osman BOLULU
Ay Hakkında İnanmalar: Bursa'da	Faika İSAMETTİN
Aşık Pervani ile Güllühan'ın Karşılaşması (Son)	Mehmet GÖKALP
Dördüvankı Halk Şairi Hilmi (Halil)	Çağhyan Muzaffer ALBAYRAK
«Halk Şiiri XVIII. Yüzyıl»	Ihsan HİNÇER
Konya'da Adlarla İlgili İnanmalar	M. Zeki DAIİBOY

Bize Gelen Kitaplar

Sayı: 80

Kuruş: 25

MİLLİ KÜTÜPHANE
ANKARA

SAHİBİ VE YAZI İŞLERİNİ İDARE EDEN MES'UL MÜDÜR: İHSAN HİNÇER

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU: AGUSTOS 1949
AYDA BİR DEFA İSTANBULDA ÇIKAR. HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ VE YAZI İŞLERİ MES'UL MÜDÜRÜ: İHSAN HİNÇEE

No. 80

MART 1956

YIL: 7 — CİLT: 4

Folklor El Kitabı

Yazan: Prof. Hilmi Ziya ÜLKEN

Memleketimizde en verimli ve orijinal tetkik sahalarından biri folklor'dur. Çünkü Türkiye, bugünkü durumuyla, köylüsü şehirlişine nisbetle çok fazla olan memleketlerden olduğu gibi, az da olsa bir miktar göçebesi vardır. Bu hususiyet halk âdetleri ve edebiyatına ait henüz el değmemiş zengin malzemenin işlenmesi için en iyi şartları teşkil etmektedir. Nitekim, şöyle böyle 25 yıldanberi bu sahada devlet yardımıyla veya ferdi birçok gayretler sarfedilmiştir. Fakat bu gayretlerin mühim bir kısmı ya methodsuz malzeme toplamasından, yahut edebiyatçının acele sanat terkibinden ibaret kalmıştır. Methodsuz toplanan malzeme ilim bakımından bir işe yaramadığı gibi, bazan da tophyanın peşin hükümlerle hareket etmesi yüzünden büsbütün zihni karıştırmaktadır. Şairler ve hikâyecilerin acele terkiplerine mevzu olan malzeme de aşağı yukarı aynı mahiyettedir. Objektif ve ilmi çalışma yoluna girenler bu malzemenin faydalanmak istedikleri zaman birçok müşküllerle karşılaşacaklar, hattâ hükümlerinde şaşırılmamak için bunları yokmuş farzederek baştan işe girişmeye mecbur olacaklardır.

Bu güçlüklerden kurtulmak için folklor araştırmalarına rehber olacak el kitaplarına, ayrıca başka memleketlerde yapılmış bu tarzda analitik tetkiklerin tercümesine, milletler ve ırkların folklorlarının mukayeseli tetkiklerine ait bazı eserlere sahip bulunmalıyız. Bu

tarzda kâfi rehber ve metod kitabına sahip olduğumuz zaman, kendi bölgeleri dışına çıkmadan malmeze tophyanların çalışmasına da istikamet verilmiş ve bunlar mahallî bir hale getirilmiş olur. Yeter ki bu mahallî araştırmalar gelişi güzel malzeme toplamaktan, yahut indî tefsir ve terkiplere kalkmaktan vazgeçerek çalışmalarında daima bu tarzda neşriyata dayansınlar.

Bilâl Aziz Yamkoğlu bu sahada çok faydalı bir eser neşretti. Bu eser P. Saintyves'in «Folklor el kitabı»nın tercümesidir. Daha evvel «Trabzon ve havalisinde toplanmış folklor malzemesi» ile bu sahada bir adım atmış olan Bilâl Aziz ikinci kitabı ile bütün çalışmalarına yol gösterme imkânını verdi. Kitabın arkasında «Türkiyede folklor araştırmaları», «Macar masalları ve menkıbeleri» adlı eserlerinin neşredilmek üzere olduğu haber veriliyor. Bu suretle müellif bir taraftan memleketimizde metodlu folklor çalışmasına giriştiğini vâdederken, bir taraftan da araştırmacılar için en lüzumlu olan mukayeseli tetkik için zemin hazırlanmış oluyor.

Saintyves'in eseri 1935'te neşredilmiştir. Fransa'da ondan evvel Van Gennep'in dinler, âdetler ve efsanelere ait kitabı (1911), Sébillot'un «Folklor ve Umumi Faydası» adlı eseri (1913), R. Corson'un Folklore'u (1923) vardı. Türkçeye tercüme edilen bu kitaptan sonra Yaragnac «Folklor Tanımı» (1938) adlı eserini neşrettiği gibi Van Gennep usulü zamanından,

T. C.
ZİYA ÜLKEN
FOLKLOR

...aruf hesapları
yoktu...
...ata... si adlı A

7.50.000

...aruf hesapları

...aruf hesapları

...aruf hesapları

...aruf hesapları

08

...aruf hesapları

beri hazırlanmış «Fransız Folkloru» adlı büyük eserinin birçok ciltlerini henüz neşretmemektedir. Bu neşriyat arasında metod ve muhteva bakımından farklar olduğu için evvelce tercüme edilen Van Gennep'in eseri bu suretle tamamlanmış ve folklor meraklılarının tetkik ufku genişletilmiş oluyor.

Folklor kelimesinin bu münasebetle, 1846 da İngilterede W. J. Thoms tarafından halk tetkikleri mecmuuna delâlet etmek üzere ileri sürüldüğü ve ondan sonra Anglo-Sakson ve Fransız âlimleri tarafından benimsendiğini işaret edelim. Buna mukabil Almanlar 1858 de Münich Üniversitesi kültür tarihi profesörü Heinrich Riehl'in teklif ettiği «ilim olarak Volkskunde» tâbirini benimsediler. Alman maarifinin tesirinde bulunan şimal milletleri de aynı kelimeyi aldılar. Bundan dolayı folklor tâbiri oldukça umumleşmiş olmakla beraber, birçok milletler bu kelimenin ifade ettiği «halk bilgisi» mefhumunu kendi dilleriyle ifade etmektedirler. Nitekim bizde de ilk defa «Halk Bilgisi Derneği» ve bunun çıkardığı dergide aynı düşünce hâkim olmuştu. Bugün Türkiyede Folklor ve Halk Bilgisi kelimeleri yanyana yaşıyor. Aralarında mef-

hum ve muhteva bakımından hiçbir fark olmayan bu iki tâbirin kullanılması ya tesadüfi, yahut alışkanlık eseridir. Hangisinin tutunup hangisinin unutulacağını zaman tâyin eder.

Bilâl Azizin tercüme ettiği bu eser önce folklor'un çalışma sahasını tesbit etmekte, dille folklor münasebetini göstermekte, muhtelif milletlerde folklor çalışmalarını anlatmaktadır. Eserin asıl hususiyeti folklor'un antropolojik ilimler arasındaki mevkiini göstermesidir. Bu suretle psikolojik metoda dayanan bu bilgi şubasının diğer beşerî ilimlerden ne derece faydalanacağı ve onlara ne kadar yardım edeceği belirtiliyor. Eserin ikinci faslında bu bilginin metodu anlatılıyor. Bastıandanberi etnologlar arasında umumî kaide olarak kabul edilen 1) maddî kültür, 2) mânevî kültür, 3) içtimai hayat tazyikına riayet ediliyor. Maddî kültürde ekonomik malzeme, iş ve geçim vasıtaları, kazanç ve zenginlik; mânevî kültürde mahallî dil veya lûgat, halk bilgisi tatbikatı, halk hikmetleri, estetik ve hak musikisi halk dini veya Allah fikrinin araştırılması incelenmektedir. İçtimai hayatta kan münasebetleri, aile menşeleri toprağa bağlı câmia, hususî cemiyetler tetkik edilmektedir. Bu sonuncu kısım âdetâ morfolojik sosyolojiye hazırlık teşkil etmekte ve oraya malzeme hazırlamaktadır. Üçüncü fasıl tasvirî folklorâ tahsis edilmiştir. Burada müellif mahallî muntıkâvî ve millî anketlerin nasıl tatbik edileceğini gösteriyor. Başta doğrudan doğruya anket ve mahallî monografilerin tatbiki geliyor. Burada müşahedecinin vasıfları, habercilerin seçilişi, soruşturma usulü, mahallî dili tetkik yolları izah ediliyor. Bundan sonra malzemenin nasıl tahlil edileceği gösteriliyor. Burada mahallî bir anketin nasıl hazırlanacağını, soru cetvelinin nasıl tertip edileceğini öğreniyoruz. Bundan sonra köy veya kasabalardan bölgeye yükseliyoruz. Bir bölge anketinin nasıl tatbik edileceğini, mahallî araştırma neticelerinden evvelâ bölgelere sonra bütün millete doğru nasıl terkip yapacağımızı görüyoruz. Dördüncü fasıl mukayese metoduna ayrılmıştır. Burada vahşilerin masalları ve dinleri ile eski kavimlerin masal ve dinleri mukayese ediliyor. Mukayese bütün dünya kavimlerinin dinlerine kadar yapılıyor. Beşinci fasıl folklorla tarih karşılaştırılmakta, son fasıl da kronolojik metoda göre bütün kavimlerin folklor tekâmülü gösterilmektedir.

Konyalı Şair Mustafa Şerifi

Yazan: Cahit ÖZTELLİ

Türk Folklor Araştırmaları'nın 26. sayısında «Aşık Ömer'in ustası Şerifi» adlı bir inceleme yayınlamıştım. Bu yazıda Aşık Ömer'in kendisinden saygı ile bahsettiğini, Şerifi'nin Ömer'in ustası olduğunu, onu yetiştirdiğini, Şerifi'nin kuvvetli bir medrese kültürü olduğunu, Konyalı olduğunu ve XVI. yüzyılın ikinci yarısı ile XVII. yüzyılın birinci yarısında yaşadığını tahmin ettiğimi ileri sürmüştüm. Fakat kesin bir belge elde edememişim. Sadettin Nüzhet de, Ömer'in üzerinde derin etkisi olduğunu söylediği Şerifi hakkında yanlış sonuçlara varmıştır. Onu yalnız, Ömer'in Kırımlı olacağı yargısıdır. (Bakınız: Sadettin Nüzhet Ergun, Aşık Ömer, hayatı ve şiirleri, hayatı bölümü).

«Konya Halkıyat ve Harsiyatı» adlı eserde de Şerifi'ye rastlanmıyor. Esasen adı geçen kitapta, daha sonra yayınlayacağım Konyalı şairlerden «Karamanî Âkif Efendi», «Zülâli Karamanî», «Fırâkî Karamanî», «Vehbi Karamanî» de yoktur. Tezkerelerde de adına rastlayamadım.

Elimizdeki mecmu'ada yeteri kadar bilgi var. Bir gazelinin üstünde: «Gazeli der si-tâyîşî nâyî Kutbî evliyâ hazretî Mevlânâ kuddise sirrehu li-divân-zâde Şerif Mustafa Karamanî ehzâcâni Divân-ı Hümâyûn» kaydı görülüyor. Bundan, adının Mustafa Şerif olduğu, Divân-ı Hümâyûn yâni padişah sarayı hocalarından bulunduğu, Karamanlı yâni Konyalı olduğu (Tanzimata kadar Konyaya Karaman denirdi), divân sahibi olduğunu öğreniyoruz. Ayrıca Mevlevî olduğu düşünülebilir. Böyle olmasa bile mevlevî «muhibbi» dir.

Mecmua, XVIII. yüzyıl ortalarına kadar olan divan şairlerinin ve bu arada çoğu Aşık Ömer'in olmak üzere, bilinen, bilinmeyen halk şairlerinin mahsullerini de içine alıyor. Çoğu XVII yüzyıl şairidir. Kesin olmamakla beraber Aşık Ömer'in ölümü (1707) dir. Ustası Şerifi'nin ölümü her halde daha önce olmalıdır. Şiirlerine yapılan benzetmelerden (nazire), gerçekten Şerifi'nin başkaları tarafından da usta tanındığını anlıyoruz. Şerifi'nin Mevlânâ için yazdığı gazelin üç beytini aşağıya alıyo-

Dil-ü cânâ safâ-y hoşnevâdir nây-ı Mevlânâ
Cenab-ı hâtifiden demküşâdir nây-ı Mevlânâ
Veli her nağmesi sırr-ı hakikat râz-ı aşk ammâ
Kimesne bilmez ol râz-ı hüdâdir nây-ı Mevlânâ
Hem ol esrâr-ı kutb-ı evliyâ pinhanbâğın söyler
ŞERİFÂ ârif-i remz-i serâdir nây-ı Mevlânâ
Bu gazelin arkasından Karamanlı Vehbi'nin olduğu bildirilen bir benzek gazeli geliyor. Daha sonra yine Şerifi'nin.

Meh cebinin seyr edenler mâh ü ahterden geçer
Ziyet-i hüsnün görenler ziy-ü ziverden geçer
(matlâ) ı gazeli ve buna Vehbi'nin benzeği geliyor. ki şu beyitlerle sona eriyor:

Nazm üstâdân tanzir etmeğe vaz-ı kalem
Âsafâ zan olmasun kim kalb-i muzmerden geçer
Yohsa feyz-i himmetinle Vehbi-i nejmürde dil
At sürerse sahn-ı nazma cün suhan hünerverden geçer

Görülüyor ki Vehbi de Şerifi'yi ustasından alıyor. Bu Vehbi'nin başka bir yazımızda Aşık Ömer olduğunu göstereceğiz. Ömer'in Vehbi mahlâsını da kullandığı yine kendisi söylüyor. Sa da şimdiye dek bu adı taşıyan bir şiiri yayınlanmadı. (Bakınız: S. Nüzhet, Aşık Ömer, hayatı bölümü).

Şerifi'nin elimizde bulunan on kadar eserinin incelenmesi gösteriyor ki, sanıldığı kadar usta değildir. Hattâ aruzu ne kadar hatâlı kullandığı görülüyor. Divân-ı Hümâyûn hocası olacak kadar medrese kültürü almış olması dilini çok ağırlaştırmıştır. Belki de Konya medreselerinde de müderrislik etmiş, bu arada yetiştirdiği öğrenciler arasına Aşık Ömer de karışmıştır. Çünkü o da heceden çok aruzla yazan, dili ağır bir saz şairidir. Bu yüzden halk edebiyatına yabancı kelime ve benzetmelerin karışmasında önemli rol oynamıştır. Demek ki bu kötü akımın doğuşunda Şerifi'nin önemli etkisi vardır. Şerifi'nin belki de Konya kitaplıklarında divanı da ele geçirebilir.

Şerifi iyi şair değil, bu muhakkak. Onu ele alalım. Ömer yönündendir. Ömer'i iyi inceleyen araştırmacılar, bunun önemini takdir ederler. Elimizde bulunan Aşık Ömer'in kendi elyazılı cöngünden ileride bahsederken yine bu Şerifi'ye dönüreceğiz.

Sayın

Abonelerimize

Kâğıt ve baskı masrafları görülmemiş bir surette artmış bulunuyor. Buna rağmen şimdilik dergimizin fiyatını ve abone bedelini yükseltmemiye çalışıyoruz.

Bu arada (abonesini kestirmedeği halde) birkaç senedenberi abone bedelini göndermeyen okuyucularımızdan abone bedellerini lütfetmelerini bilhassa ve tekrar tekrar rica ederiz.

Fiat yükselişlerine rağmen her ayın ortasında muntazaman çıkan dergimizi, I, II. ve III. ciltlerimizin satış gelirleriyle ancak yaşatabilmekteyiz.

Arkadaşlarımızla dergimizi seven ve takip edenlerin bize yeni yeni abone kaydetmeleri de büyük imkânlar sağlıyacaktır.

Saygılarımızla.

TFA

Kırşehir'li Âşık Kerem

Yazan: M. Halit BAYRI

Mahsullerine şimdiye kadar herhangi bir antolojide yer verilmemiş, adı herhangi bir yazıda veya eserde geçmemiş bir sazşairi biliyoruz ki o da Kırşehirli Âşık Keremdir. Âşık Kerem denilince, hemen meşhur Kerem ile Aslı hikâyesinin kahramanı Âşık Kerem hatıra geleceği için burada kendisini «Kırşehirli Âşık Kerem» diye tanıtmak istediğimiz şair, Kırşehir ilinin merkez bucağı köylerinden Tokluemende doğmuştur. Babası, Tokluemende Değirmenciogulları diye tanınan aileden Âşık Saittir. Doğum tarihini ve hayatının seyrini tesbit edemediğimiz Âşık Keremin Seyfullah adında bir de kardeşi vardır. Fakat Seyfullah, sazşairi olan babasının izinde yürümeyi düşünmemiş, ölümünden sonra Âşık Saidin sazını tıngırdatan ve sözünü örnek tutarak şiir söylemeğe heveslenen Âşık Kerem olmuştur.

Âşık Sait, 1911 senesi Ocak ayında vefat etmiştir. Bu tarihtenberi Kırşehirli Âşık Kerem, eline geçen her fırsattan faydalanmak suretiyle hem babasının şiirlerini okuyup onun rahmetle anılmasına vesile hazırlayarak, hem de söylediği manzumelerle şairliğin babasından kendisine kalan tek miras olduğunu isbata çalışarak yaşamıştır. 1938 senesinde hayatta olduğunu bildiğimiz şairin bugünkü durumunu açıklamak imkânından uzağız. Eğer o, henüz köyünde ve çoluğunun çocuğunun arasında ise, ömrünün bu olgun çağında bahtının ona huzur sağlamış olmasını ümit etmek isteriz.

Kırşehirli Âşık Keremin elimizde bulunan şiirleri, sayı itibarıyla çok değildir. Bunlar arasında İstiklâl Savaşının temiz bir hatırası olan şu kısa destan da vardır:

Durmadı yerinde hain gidiler,
Her tarafta baş kaldırdı aduler.
Türkiye aradan kalksın dediler,
Mevlâm yardım eder ehl-i imana.

Yunanlılar der ki: Gazi erişti,
Bir ateş püskürdü dağlar tutuştu,
Eyvah askerlerim mahvolup düştü,
Şimdi rezil olduk dosta, düşmana.

İsmet Paşa der ki: dönmem sözümden,
Kaldırırım neslin dünya yüzünden,

Top gürültüsüyle gülle sesinden,
Gökteki Melekler geldi seyrana.

Ateşlendi toplar, dağlar eridi,
Yerleri, gökleri duman bürüdü,
«Allah Allah!» diyip birden yürüdü,
Böyle harp görmedi devr-ü zamane.

Yunanlılar der ki: işimiz bitti,
Türkiye askeri dünyayı tuttu,
Kırar cümlemizi, vâdemiz yetti,
Varsak da Gaziye, gelsek amana.

Yunan kumandanı askeri yoklar,
Açıldı yaralar, ciğerde oklar,
Top güllesi gibi geliyor Türkler,
Teslim bandırasın dikin meydana.
Düşmanın lâşesin dereler almaz,
Verdiği esirler hesaba gelmez,
Ey Yunan, bu İzmir sana mal olmaz,
Boyadın ordunu bir kızıl kana.

Çok şükür kalmadı gayrı derdimiz,
Şelâmete çıktı güzel yurdumuz,
Bursayı, İzmir'i aldı ordumuz,
Haddini bildirdik hain düşmana.

Hezaran günahım nefsim'e ait,
Paşam tüfeğimden eyleme bait,
Vilâyet Kırşehir, ben Kerem Sait,
Afveyle kusurum, bakma noksana.

İstiklâl Savaşının zaferle neticelenmesi ve düşman işgali altındaki Türk topraklarının kurtarılması üzerine duyulan derin ve sonsuz sevincin tesiri altında yazıldığı kolaylıkla anlaşılan bu destanında Kırşehirli Âşık Kerem:

Paşam tüfeğimden eyleme bait
diyerek silâhiyle vatanını savunmasının verdiği zevki ve gururu belirttiikten sonra, Kırşehirli ve Âşık Saidin oğlu olduğunu işaret etmeyi de unutmamıştır.

Gerek bu destanına gerekse görebildiğimiz koşmalarına bakılacak olursa, Kırşehirli Âşık Kerem, kuvvetli bir sazşairi olarak tanımlanabilir. Fakat onun dikkati çeken tarafı, âşıklığı bir baba mirası olarak benimsemesi, babasının yetim sazını susturmamak istemesi, babasının şiirlerinden aldığı ilham ile söylediği manzumelerde yalnız ümit ve teselli değil, biraz da geçmişin kalbini ısıtan ve ışıktandıran tadını aramasıdır.

Dörtdivanlı Hilmi (Halil)

— II —

Yazan: Muzaffer ALBAYRAK

Hamdulillâh aşkın gönlüme düştü
Arzum sana Kara donlu Beytullah.
Nar-ı firkatine ciğerim pişti,
Arzum sana Kara donlu Beytullah.

Leyl-i nehar Hakka niyaz ederim,
Şu cihanda malı,mülkü niderim?
Sana âşık oldum, sana giderim,
Arzum sana Kara donlu Beytullah.

Hayli vakit sana arzu çekerim,
Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim.
Vakti-saat gelsin deyü bakarın.

Arzum sana Kara donlu Beytullah.
Arafat dağıdır bizim dağımız.
Anda kabul olur dualarımız,
Minada kesilür kurbanlarımız.
Arzum sana Kara donlu Beytullah.

Gafil olma kardaş aldanma bunda.
Varımı sarfeyle hakkın yolunda.
Sana şefi olur mahşer yerinde,
Arzum sana Kara donlu Beytullah.
Beytullahın yeşil örtülü üstü.
Ana arzu çeker Resülü dostu.
Günahının affı ricadır kasti,
Arzum sana Kara donlu Beytullah.

Sana âşık oldum yanar yüreğim,
Nasibeyle Yarap, varup göreyim.
Hacerülesvede yüzüm süreyim.
Arzum sana Kara donlu Beytullah.

Sağlık Selâmetle varam mı Yarab?
Murad-ı Maksuda erem mi Yarab?
Arafatta Vakfeye duram mı Yarab?
Arzum sana Kara donlu Beytullah.

Cebel Arafatta vakfeye dursam,
Dahi Mescid-i İbrahime varsam.
Öğleyle ikinci beraber kılsam,
Arzum sana Kara donlu Beytullah.

Arafattan dönüp Minaya varsam,
Kurbanımı kesüp yollara girsem.
Medine'ye varup yüzümü sürsem.
Arzum sana Kara donlu Beytullah.

Kimse mazhar olmaz çağrılmayınca,
Cümlenin Muradı budur hem bence.
Açılmış Meskenin gülleri gonca.
Arzum sana Kara donlu Beytullah.

Ayrıca Hüdanın fazlı ihsanı.
Düşüp bir ataşa yanar hem canı.
Cümle Muradını verir süphanı

Arzum sana Kara donlu Beytullah.
Delilimiz gelüp kefenim alsam.
Boyunca sarulup İhrama girsem,
Civar-ı Resülde defnolup kalsam.
Arzum sana Kara donlu Beytullah.

Gafle ile hüccaç beraber gider,
Medineye varup ziyaret eder.
Anadan doğma ol günahlar gider.
Arzum sana Kara donlu Beytullah.

Eyvallahımız size yâdigâr olsun,
Okuyan İhvanlar eline alsun.
Hakirin ruhuna fâtiha olsun.
Arzum sana Kara donlu Beytullah.

HİLMİ vedalaşup yoluna gider.
Cümle dostlar dua emanet eder.
Mevlâ cümlesine vermesin keder.
Arzum sana Kara donlu Beytullah.

CEVAB-I HİLMİYA

İster isen bizden doğru cevabı
İkrar üzerine var imanımız.
Nasibeyle Yarap, şarab-ı âbı
Dini Muhemmettir bizim dinimiz.

Hüda bizi derd-ı aşka düşürdü,
Ciğerimiz püryan edüp pişürdü.
Mecnun gibi yüce dağlar aşurdu.
Yâr uğruna feda olsun canımız.

Aşkın ataşına yanmayan bilmez,
Sinemde yaralar çoktur onulmaz.
Bivefa yâr sevdim yüzüme gülmez,
Hemen bin ahile geçer günümüz...

Bu namemiz pürziya'ya varırsa,
Vezninde, mevzunda noksan bulursa,
Hilmiya'de âşık mıdır denürse,
Âşıklara vardır eyvallahımız...

Gerçi noksan olmuş ruz-ı beyitler,
Zihnimiz dağıttı merhum yigitler. (1)
Ciğerimizde vardır çok delikler,
Dar-ı baka oldu üç evlâdımız...

Hilmiya'nın çoktur bu sene gamı
Akar didesinden yaş ile demi,
Arlik midir, dost dostuna küse mi?
Ayrılık fırakı büktü belimiz.

METHİYE-İ HİLMİ

İşittim vasfını bülbül-ü râana.
Bahar eyyaminin gülü müstün sen?
Görmeden mestettin ey mülk-i sima.
Yaradan hüdanın kulu musun sen?

Elmalı Köylerinde Düğün

Yazan: Hüsnü YILDIZ

Elmalı köylerinde düğün ekseri bir haftaya devam eder. Düğün başlamadan önce oku—davetiye— dağıtılır. Böylece, düğünün başlayacağı halka duyurulmuş olur. Düğün, cuma günü kurulur, yine cuma günü sona erer. Bu bir haftalık düğün, birçok safhalara ayrılmıştır. Bu safhaları ayrı, ayrı izah etmeye çalışacağız.

I. ÇALGI VE ÇALGICI GETİRME:

Buna davul getirme de denir. Çünkü Elmalı köylerinin tek düğün çalgısı davul ve zurnadır. Davul cuma günü getirilir.

II. NİŞAN VERME:

Nişan verme sözünden, nişan merasimi anlaşılmasın. Zira bu, ayrı bir merasimdir. Anladığımız mânadaki nişan, düğünden önce yapılmaktadır. Burada nişan verme sözündeki kasıt, kız evine düğünün resmen başladığını bildirmektir.

Nişan günü Cumartesidir. Bazı köylerde nişana kadınlar da iştirak ederlerse de, ekseri köylerde erkekler iştirak etmektedir. Oğlan evinden; yatak, mutfak takımları, ayrıca kız evine lüzumlu yiyecek maddeleri, bunlardan da mühimi «kufa» kafileye iştirak ederek,

Görmeden olmuşam veçhine hayran
Yakup ateş ile eyleden püryan.

Görüşmeklik nasibylesin yezdan,
Âşıklar beytinin yolu musun sen?

Bellidir bu aşkın meyini içen.

Yâr için can ile cihandan geçen.

El verüp el alup hep gelüp giden.

Bilmezem ki boş mu dolu musun sen?

Gücenme sözüme sakın ey peri,

Ne türlü methetsem yeridir yeri.

Cümle güzellerin sensin serveri.

Aşkın deryasının gülü müsün sen?

İnşallah vusûl bulur namemiz.

Aybolmasın yüzmeidi hanemiz,

Hazret-i Havvadır bizim anemiz,

Âdem Atamızdan Ulu musun sen?

Erenler daima olur uyanık,

Aşkın ateşile ciğeri yanık.

Görün söz söyledi Pürziya âşık.

Ey Hilmiya, yoksa ölü müsün sen?

kız evine getirilir. Kufada kıza ve akrabalarına yapılan eşyalar bulunur. Kafile kız evine geldikten sonra, oğlan evinden gelen eşyalarla, kızın çeyizleri bir odada teşhir edilir. Ve bundan sonra kafile oğlan evine döner.

III. ÇUVAL AĞZI:

Bu merasim pazar günü yapılır. Şayet güreş yapılacak olursa, bir önceye veya bir gün sonraya alınabilir. Fakat pazar günü sabah güreşten önce de yapılmaktadır. Önce oğlan evinin çuvalı (un çuvalı) açılır. Sonra da kız evinin.

Merasimin karakteristik vafına gelince:

Hoca duasını okur. Âmin denir çuval açılır. Bir de, mum veya çırallar yakılıyor. Hoca ilâhi okudukça ellerinde mum ve çıra olduğu halde dönerler. Bazı hep bir ağızdan okunan ilâhilerle muhteşem bir tablo meydana gelir. İlâhi okuma bittikten sonra dua ya geçilir. Ve böylece merasime son verilir. Dikkate değer bir özellik de merasime yalnız kadınların iştirak etmesidir. Erkek olarak yalnız hoca bulunur. Bazen hoca da bulunmayabilir.

IV. DÜĞÜN HAMAMI:

Oğlan evi bir güne mahsus olmak üzere, bir hamam kiralar. Arzu edenler hamama parasız girerler. Bazı yerlerde —ki ekseriyettir.— Kız evinin davet ettiği birkaç kişi ile gelinlik kız hamama gider. Masraf oğlan evine aittir. Düğün hamamı pazartesi günüdür. Çünkü o gün, Elmalı pazarıdır.

V. ÇEYİZ ALTI:

Bu merasimde, kadın, erkek gözetilmeden her cins bulunur. Merasimin amacı, çeyizlerin halk tarafından iyice görülebilmesidir.

Merasim Salı günü yapılır. Salı akşamına da «Herdem oyunu» oynanır. Herdem oyununda üç kadın hariç, diğerleri kızdır. Kızlar iki gruba ayrılırlar. Grubun biri kız evini, diğeri oğlan evini temsil eder. Üç kadına gelince: Biri dede rolünde, biri kızın anası rolünde, diğeri de oğlanın elçisi rolündedir. Dede köşeye kurulmuş, başında bir sarık, yanında da âsası, elinde kocaman bir tesbih vardır. Onu çekmektedir. Kızın anası da dedenin yanında oturmakta, elindeki yünü eğir-

mektedir. Elçi atını kişneterek, sokağın başına gelir. Köpek elçiyi içeri sokmamaktadır. Dede ile karısı köpeğin havlamasını duymazdan gelirler. Nihayet elçi güç belâ dedenin huzuruna gelir. Maksadını açıklar, «Çubukçu oğlunun ortanca oğluna ortanca kız vereceksin» der. Dede duymaz. Karısı dedeye anlatır. Dede «düşünelim» der. Elçi «peki» der gider. İkinci gün gelir. Yine «düşünelim akrabalarına danışalım» derler. Üçüncü gün elçi yine gelir. Dede «Verelim» der. Elçi huzur içinde ayrılır. Bu sırada ortaya yan yana dizilmiş kızlar çıkar. Oğlan evini temsil eden kızlar şu türküyü —Herdem— söylerler. Bir taraftan da türkünün ritmine uyarak raksede, raksede kız evini temsil eden kızlara yaklaşırlar.

I. Herdem herdem

Siz kız evi biz oğlan evi
Kalyoncunu ala koydum
Yarı yola koya koydum
Herdem herdem

II. Çarşafını ala koydum

Yarı yola koya koydum
Herdem herdem
Siz kız evi biz oğlan evi

III. Herdem herdem

Siz kız evi, biz oğlan evi
Urubanı ala koydum
Yarı yola koya koydum
Herdem herdem
Siz kız evi biz oğlan evi

VI. Duğagımı ala koydum

Yarı yola koya koydum
İstedigini başına koydum
Herdem herdem
Siz kız evi biz oğlan evi

Her bendi söyledikten sonra, geriye dönerler. Yalnız dönüşte ritm daha çabuk ve hareketler daha kıvraktır. Unutulan şey getirilir, fakat bu sefer bir başka şey unutulmuştur. O getirilir. Yine bir şey unutulmuştur. O da getirilir. Her unutilan kız evine bildirilir. Geliş ve dönüşler yukarıda sözü sunulan türkü ile olur. Ayak ve vücut hareketleri türkünün ritmine uyar. En son unutilan duvaktır. O da, getirilince kız tamamen süslenmiş bir vaziyete gelir. Bu vaziyete gelen kıza, oğlan evini temsil eden kızlar ansızın kaçırmazlar. Oyun da böylece sona erer.

VI. BAŞ ÖRÜMÜ:

Çarşamba günü baş örümü merasimi ya-

pılır. Kızın saçları örülür. zülüfleri kesilir. Baş örülüp, zülûf kesildikten sonra, içinde çiğdem bulunan bir sini getirirler. Kızın başının üstüne siniyi koyarlar. Her gelen çiğdeme vurur. Kız kaçar. Sonra kıza süzültürler. Merasim de böylece bitmiş olur.

VII. KINA GECESİ:

Kına gecesi merasimi Çarşamba günü akşamı yapılır. Merasim kız evinde geçer. Meydan kurulur. Meydanın ortasına yerleştirilen meşaleler yakılır. Mahallî oyunlar bittikten sonra, her köye mahsus temsili oyunlar vardır. Bu oyunlara geçilir. Oyun sona erince halk dağılır.

Yârenlikten sonra, kadınlar kızın bulunduğu odaya gelirler. Kıza çarşaf giydirirler. Hazırlanmış olan kına da getirilir. Sini üzerine konulmuş mumlar yakılır, kızın başının üstüne getirilir. Bu esnada «gelin okşaması» başlar. Bir taraftan da kına yakılır. Kızın akrabaları ayrı, ayrı çağrılır. Para basan para, eşya basan eşya, keçi, koyun veren, keçi koyun verir. Kısacası herkes istediğini verir.

Gelin okşaması'nı aşağıda sayın okurlarıma sunuyorum:

Anası anası kızın anası

Kızın gelin olmuş gel bak anası

Babası babası kızın babası

Kızın gelin olmuş gel bak babası

Abalası ablası kızın ablası

Kızınız gelin olmuş gel bak ablası

Agası agası kızın agası

Kardeşin gelin olmuş gel bak agası

Teyzesi teyzesi kızın teyzesi

Kızınız gelin olmuş gel bak teyzesi

Halası halası kızın halası

Kızınız gelin olmuş gel bak halası

Yalnız bu gececik bu gece

Yârenler kızınız misafir size

Evimizin günden yanı deldiler

Kızımızı elimizden aldılar

Merdiven başında gergef işlerler

Gergefin üstüne dökülen yaşlar

Anam benim kir donum yumasın

Yuyup yuyup bohçalara koymasın

Ay allı gelin

VII. GELİN ALMASI:

Gelin perşembe günü öğleden sonra alınır. Gelin ata, atlı arabaya, taksiye bindirildiği gibi yürüyerek de gider. Oğlan evi ile kız evi çok yakın olursa gelinin yürüyerek gitmesinde bir mahzur yoktur.

Gelin oğlan evine gelince indirmelik is-

(1) Plevne-de şehit olan üç oğlu MEHMET, Abdullah, Eşref.

Atasözlerinde Musiki

Yazan: Mahmut R. GAZİMİHÂL

Beş on sene evvel darbimesellerimizde musikinin anılışı derecesini merak ederek Selim Nüzhet'in kitabı gibi üç beş kaynağı tarınamışım. Ses ve saza yer veren atasözlerimizin sayısı yüzü bulmayacağını o zaman anlamıştım. Musiki, raks, ozan, kopuz, ikliğ gibi babaç tâbirlere yer veren sözler bulunmayacağını farketmiştim. Fakat toplananları hemen neşretmemiye de karar vermiştim. Bu defa Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Öğretmeni Sayın Mustafa Nihat. Özön «Türk Ata Sözlüğü» (İnkılâp Kitabevi, 362 sahife, 1952) kitabında 8257 atasözünü metodlu terimler dairesinde neşredince, o eski dosyayı ele almadım edemedim. Her bakımdan dik-kate değer bir emek eseri. Konum bakımından ele alıyorum.

Önce halk musikisi âlemimizle alâkalı sözleri kitaptan ayırarak birer sıra numarasına bağlayalım:

- 1) Alın derisi değil ya, davul derisi.
- 2) Altı kaval üstü şişane.
- 3) Aşk olmayınca meşk olmaz.
- 4) Ayının kaval çalmasına döndü.
- 5) Ayının kırk türküsü bir ahlâat üzerine.
- 6) Bam teline bastı.
- 7) Çalgı düğün evine yakışır.
- 8) Çala çala bir havaya benzer.
- 9) Çalmadan oynar. (Çalmazdan oynar).
- 10) Çalmazdan oynama, sabırlı ol.
- 11) Çelebi böyle olur bizde de konser dediğin.
- 12) Çengi ölüsü çalgı ile kalkar.
- 13) Çingene çalar, kürt oynar.
- 14) Çingene düğünü, hoyrat derneği, davulsuz olmaz.
- 15) Davul çalsan işitmez.

tenir. İndirmelik verildikten sonra, gelin indirmelik verencilerin arılıklarını verir. Bu da bittikten sonra gelini oğlan veya yakın akrabalarından biri indirir. O akşam zıfaf gece-sidir.

IX. GELİN YÜZÜ:

Gelin yüzü Cuma günüdür. O gün el öpme merasimi yapılır. Merasim bitince biraz daha eğlence yapılır. Düğün de böylece sona ermiş olur.

- 16) Davul dengi dengine çalar.
- 17) Davul görür oynar, mihrap görür ağlar.
- 18) Davul ötü (sesi) uzaktan koygun (et-kili) gelir.
- 19) Davul zurna ile adam aramaya gider.
- 20) Davul zurna, mehterhane.
- 21) Davul zurnasız çingenen düğünü olmaz.
- 22) Davulda zurnaya, hamamda kurnaya.
- 23) Davuldan gelen zurnaya gider.
- 24) Davulun sesi uzaktan hoş gelir.
- 25) Dokuzda çalar bir zurna.
- 26) Düdük elin, yel Allahın, istediğin kadar öttür.
- 27) Düdükü çaldı.
- 28) Düğün bizim, oyna kızım.
- 29) Düğünde zurnaya, hamamda kurnaya mail olur.
- 30) Düğüne gider zurna beğenmez, hamama gider kurna beğenmez.
- 31) Garip çingenenin nesine gerek gülmüşlü zurna.
- 32) Göç borusu çalındı.
- 33) İki düğünden kalmış mehtere döndü.
- 34) İti ünü göğe ağmaz.
- 35) Kadın eli kaşık sapından kabarıp.
- 36) Kurtka (yaşlı kadın) büdük (oyun) bilmez yerim dar der (DLT.).
- 37) Kuşa kafes lâzım, boruya nefes.
- 38) Oynamasını bilmeyen kız yerim dar demiş, yerini bollatmışlar benim dar demiş.
- 39) Oynamayan kız yerim dardır der.
- 40) Oynamak bilmiyor yerim dar diyor.
- 41) Parayı veren düdüğü çalar.
- 42) Parayı veren çalar düdüğü.
- 43) Tambura teli gibi gergin, tın tın ötüyor.
- 44) Tamburam nerede, deli kız orada.
- 45) Zil takıp oynamak.
- 46) Zil zurna.
- 47) Zilleri takmak.
- 48) Zilli bebek.
- 49) Zilli maşa.
- 50) Zilsiz oynamak.
- 51) Zurna çalanın karşısında limon yemeye benzer.

- 52) Zurnada peşrev olmaz. (Eski şekli: Boruda peşrev olmaz).
- 53) Zurnada peşrev olmaz ne çıkarsa bahtına.
- 54) Zurnayı biz çaldık parsayı el topladı.
- 55) Zurnacının karşısında limon yer.
- 56) Anlayana sivrisinek sazdır, anlamıyana davul zurna azdır.

Ses ve sazla alâkah olarak bunlara eski ve yeni epeyce örnekler katabiliriz. Başka lehçelerdekiler hakkında tabiatile malûmat yoktur. Halkımız ağzındakiler tamamiyle derlenememiştir. Buna rağmen su içinde on bin atasözü şimdiden eldedir. Bu rakamın yalnız yüz kadarı ses ve saza dokunması gayritabiî sayılacak kadar azdır. Bazılarının derin tarihi olması eski metinlerin çok araştırılması gerektiğini gösteriyor.

Meselâ, «Alet işler el ögünür» ve «Alet işler er övünür» sözlerinin şüphe yok ki eski şeklini Dede Korkut'ta şu tertipte buluyoruz: «At işler, er ögünür». Fakat, bu son mânâlı şekil kitapta yok.

Şinasi şu iki tertibi vermiş: «Boruda peşrev olmaz», ve «Zurnada peşrev olmaz». İkinci birinciden bozulmadır: Çünkü boruda peşrev olamazdı, fakat zurnada peşrev çalınabilir. Saniyen Evliya Çelebi yalnız birinci şekli yazıyor. Şu halde, birincisi, tabihane borusunun kudemî kadar eski olmak gerekir.

Daha da kademli olan bir atasözü Kaşgarlı Mahmud'un XI. asırda zaptetmiş olduğu şu savdır: «Kurtka (= yaşlı kadın) büdük (= oyun) bilmez yerim dar der». Sayın M. Nihat Özön bu savın evvelce bizde tespit edilen çeşitlemelerini de iktibas etmiştir. Ben başkaca çeşitlemelerini tespit ettim. Yurdun nice yerlerinde yaygındır. Bu sütunlardaki bir yazımda Türk oyunlar göreneğinin Oğuzlarla Anadolu'ya gelişte tâbir ve savların da intikal ettiğine işaret etmişim: **Büdi** veya **Büylü** = oyun; **Bügmek** = oynamak v.s.. — **Görülü**. yor ki en eski metinlerin konumuz bakımından dikkate alınmasına zaruret vardır. Edebiyat tarihçilerinden yardım rica ederiz.

Yukardaki 18. sözde «öt» kelimesi geçiyor. **Ötmek** fiilinin kökünde varsa da, tek başına «ses» mânâsında kullanıldığına dair ilk kendi gördüğüm cümle bu savdır!

No. 13'teki gibi çingeneye atıflar muayyen bir iki vadedeki istihfaf cereyanının kasidelerinden hâtıradır ve hikâyesi ayrı bir ba-

Bize gelen KİTAPLAR

★ Mehmet Ali Ağakay - Nurettin Ar-tam - Hasan Eren - Samim Sinanoğlu: «Türk-çe SÖZLÜK»; ikinci baskı; düzeltilip genişletilerek yeniden yazılmıştır. Türk Dil Kurumu Yayınıdır. 828 büyük sayfa, ciltli; fiyatı 10 liradır.

★ Türk Dil Kurumu: «Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten, 1955». 174 büyük sayfa. 8 lira.

★ Mahmut R. Gazimihâl: «Türk Askeri Müzikaları Tarihi». Maarif Bakanlığı yayını. 282 büyük sayfa. 350 kuruş.

★ Vasfi Akarsu: «Genç Bestekârın Güfte ve Besteleri - Rast. Mahur makamında Bazı Eserleri». 5 şarkı, 2 türkü ve notaları. 20 sayfa. 100 kuruş. Dergimizden de temin olunur.

★ Ali Rıza Önder: «Yaşayan Anadolu Efsaneleri». Yeni Erciyes Dergisi Yayınlarından. Anadolu'dan derlenen 23 efsane. 76 sayfa, 100 kuruş. Edinme adresi: Yeni Erciyes Dergisi - Kayseri.

★ M. Necatî Sepetçioğlu: «Abdürrezzak Efendi». Hikâyeler. Türk Sanatı Dergisi Yayını. 80 sayfa, 150 kuruş.

★ Behçet K. Çağlar: «Dolmabahçe'den Anıtkabre». Sel Yayınları, Atatürk Kütüphanesi, No. 19. Şiir ve nesirler. 76 sayfa. 1 lira.

★ Nedret Gürcan: «Festival». Şiirler. Şairler Yaprağı Yayınları, No. 1. Dinar. 72 sayfa, 100 kuruş.

★ Bekir Sıddık Özyıldırım: «Türk Eposu». Oğuzlama - Millî Türk Destanı hakkında yazılar. 48 sayfa. 1 lira.

histir.

Yerimiz tükendi. Bir boş vaktimde kendi bulduğum savları ayrıca neşredebeyim. Belirli bir çerçeveyi aşmadığım halde, sayın yazarın kitabı pek faydalı bir kaynak olarak kalacağını imkânlarım nispetinde görebildiğimi sanıyorum. Esasen önsözde bu yolda daha neler yapılabileceğine kendisi de işaret etmiştir.

Reşadiye'den Gürcoğlu Türküsü

Derliyen: Osman BOLULU

Söyliyen: Bağdatlı Köyünden Ali O. KAYA

Sanat eserleri çilenin, ıstırahın meyvele-
ridir. İstırahlı ve çileli bir hayat çemberi için-
de dolaşagelen Türk halkı, hâdiselerin yarat-
tığı heyecanlarını, acı veya sevinçli olarak
kendi sanat eserlerinde dile getirmiştir. Halk
sanatının bir kolu da türkülerdir: Türküleri
bestelerinden soyduğumuz zaman güftelerinin
pek cılız olduğunu görebiliriz. Güftelerinde
ciddan sanat değeri bulunan ince içli türkü-
lere rastlamak hiç te uzak ihtimallerden de-
ğildir. Türkülerin can damarını, insanoğlu-
nun hayat hâdiseleri karşısında sözlere sar-
maşdolaş ettiği besteler besler. Türkülerin
besteleri de güfteleri gibi yaşanılan hayata
uydurulmuştur.

Güfteler ne kadar basit olurlarsa olsun-
lar, bir toplumun duygusunu ve zevkini ifa-
de ederler. Hayat hâdiselerine müstenittir-
ler. Burada vereceğimiz ağıt Reşadiyemizin
Karataş ve Bağdatlı köylerinden derlenmiş
olan Gürcoğlu türküsüdür.

HIKAYESİ: Vak'a bundan otuz yıl ön-
ce geçmiştir. Adına türkü yakılan Karataş ve
civar köylerde onun bunun ırzına göz diken

Haydi gidek Gürcoğlu
Dağda keçi keselim
Yak ateşi Mustafa
Hep birlikte yiyelim.
Evlerinin önünde
Baykuşlar bağıryor
Ne duruyon Gürcoğlu
Mehmet çağırıyor.
Karataşın içinden
Sürü sürü geçtiler.
Çetelerin içinden
Mehmeddi seçtiler.
Kama kesti yüzümü
Kan бүрүдү gözümü
Gitme dedim Gürcoğl
Dinlemedin sözümü.
Sıra sıra durdular
Tüfekleri kurdular.
Kıyma dedim Mustafa
Gürcoğlunu vurdular.
Punardan geçerken
Örgüsüne değmedim.
Kıyma bana Mustafa
Ben bacını sevmedim.

Gürcoğlu nara benzer
Boyu çmara benzer
Gürcoğlundan akan kan
Kızıl ırmağa benzer.
Kirenlinin düzleri
Gürcoğlundan izleri
Torlukta kesilmiş
Gürcoğlundan yüzleri.
Karataşın başını
Kör dumanlar бүрүдү
Gürcoğlundan ölüsüne
Jandarmalar yürüdü.
Sıra sıra durdular
Nere mekân kurdular?
Aramayın komşular
Gürcoğlunu vurdular.
Top ardım dalları
Gürcoğlundan halleri
Yassı taşlar altında
Gürcoğlundan kolları...
Evimden götürdüler
Torluğa yaturdular
Gürcoğlundan leşini
Sahman götürdüler.

fena tanınmış 25-30 yaşlarında Gürcoğlu
Mehmettir.

Köylerindeki ırz düşmanının ırgana ırga-
na savrulmasına dayanamayan köy delikan-
lıları, Gürcoğlundan tozunu savurmağa karar
vermişlerdir. Bir müddet Niksarda esip üfür-
dükten sonra evine dönen Gürcoğlundan kapı-
sını Fina lâkaplı delikanlı tıkalatır, kendisini
kabadayı bir tavırla karşılayan Gürcoğluna.

— Mehmet Aga; Torlukta Kel Alinin se-
vislerini kestik. Gel gidelim.

Hırsızlık et yemeyi seven Gürcoğlu, bu
defa nedense gelmek istemiyordu.

— Yorgunum cevabını verdi. Bu ara ka-
rısı Fadik söze karışır:

— Gitme, sana bir al ederler sonra. Bu
lâf üzerine kabadayılık damarı kabaran Gür-
coğlu kalkar, yola düşerler.

Finanın dört arkadaşı daha vardır. Altı
kişi dağdaki ateşin başına varırlar. Gürcoğ-
lu tehlikeyi sezinler, kaçmak ister, diğerleri
aldırmazlar. Fakat arkasından doğrultulan
bir namlu işini görür. Bundan sonrasını tür-
küden öğrenelim.

Ben düşünme düşünme
Bak Fina'nın işine
Kara kızgımlar konmuş
Gürcoğlundan leşine.
Arabayı getirün
Beni burdan götürün.
Fadigim pek genceçük
Yerine adam getirin.
Ağca taşın darısı
Sömek atmış yarısı
Oturmuş da ağlıyor
Gürcoğlundan karısı.
Evinin önü tarla
Fadik çiçeksiz meyva.
Benden sana vasiyet
Emmim oğluna varma.
Gümüş yüzük yaptırđım
Fadimeye takmaya
Ola idi bir oğlum
Ocağımı yakmaya.
Ateş yandı Torluğa
Keçileri yediler
Gürcoğlunu vurunca
Mehmeddi dediler.

AY HAKKINDA İNANMALAR

— III — BURSA'DA

Yazan: Faika İSAMETTİN

Bursada ay, genç bir kadın halinde ta-
savvur ediliyor ;kendisi güneşin sevgilisidir.
Bir rivayete göre güneş, ayı kıskanıyor, her-
kes tarafından görülmesine razı olmuyor, onun
için ay geceleri çıkar, buna mukabil ay da
güneşi esirger. Güneş, sevgilisi aya, kendisine
kimseyi baktırmıyacağını söylemiş, «ışktan
İğnelerim bana bakanlara batacaktır» demiş-
tir. Güneşe bu sebeple bakılamaz.

Ay ile güneş iki sevgili, fakat birbiriyle
kavuşmaları mümkün olmıyan iki sevgilidir.
Hattâ ihtiyar nineler gençlere inkisar ede-
ceği zaman «Ayla güneşin sevdasına düşün,
birbiriniz için yanıp tutuşun, fakat kavuş-
mak nasib olmasın» derler. Ayın üstüne ha-
fif bir bulut geldiği vakit «Ay yaşmaklandı»
diyorlar. Yaşmağı kadınlar kullandığına gö-
re ay, kadın olarak tasavvur ediliyor demek-
tir.

Aya çocuklar «Ay Dede» dedikleri gibi,
«Göğün feneri» de derler. Ayın üstündeki şe-
killeri, onun uzuvlarını ve yüzünün çizgilerini
göstermektedir. hattâ ayın başı da çıplaktır.
Çocuklar, ayın parlak olduğu yaz gecelerinde:

Ay Dede, Ay Dede,
Oğlun, kızın çok dede,
Birisini bana ver,
Allah sana çok vere.

diye halka halinde sıçrar. oynarlar, hususiyile
aralarındaki zayıf çocukları oynatırlar.

Bursada ayın sağlık ve kuvvet vereceği,
ne inanıyorlar. Bir rivayete göre, ay erkek,
güneş kızdır, bora ve fırtına anne ve baba-
larıdır. Ayın babası, güneş oğluna istemiş,
vermemişler, onun için ayla güneş gizli aşk
çeker. fırsat buldukça görüşürler. Gökte si-
yah bulutlar güneşin dayısıdır, güneş bazı
hastalanır, geç doğar; güneşin ayla sevişti-
ğini bulutlar gördüğü zaman güneş teessüre
kapılır, göz yaşlarını tutamaz. ağlar. Ay, çok
vakit güneşi görmek için sabahlara kadar
gökte kalır, fakat yine göremez. her akşam
onun ardından koşar.

Ayın on beşinde (ay balkırken) aydan
kısmet istenir: Gece yarısı kızlar, üç yol ağ-
zına çıkar, aya bakar ve haykırırlar: «Hol-
lukta mısın, kollukta mısın, Kafdağında mı.

sın ,gel kısmetim gel!» Sonra hiç söz söyle-
meden döner, evlerine gelirler, bir yere otu-
rur, uyuyuncaya kadar beklerler. O zaman
kızların gözlerinin önüne bir çok hayvan ha-
yalleri gelecektir. Onlar vasıtasıyla kısmetleri
hakkında istidlâlde bulunurlar. Kırmızı at,
tez ve hayırlı kısmet geleceğine, kaplumbağa
kısmetin çok uzakta olduğuna delildir. Ay
ışığında kız bahçeye çıkar, hiç bir şey söy-
lemeden aya bakarak yürür, eğilip yerden
beyaz taşlar toplar ,o taşları yastığının al-
tına koyarsa kısmetin rüyasında görür. Mart
ayında ilk defa ay görüldüğü zaman yine ay-
dan kısmet istenir:

Gitti Şubat, geldi Mart,
Hoşça uyu, hoşça yat.
İşte budur dileğim,
Kısmetimi göreyim.

denir ve yatılır. Yukarıdaki sözler kapı eşi-
ğinde aya bakılarak söylenecektir. Her hangi
bir muradın gerçekleşmesini isteyen bir kim-
seye ait her hangi bir eşya, ay batarken mi,
nareden yere atılır, ay bu eşyanın üzerine o
kimsenin nasibini bırakacaktır. Eşya yerden
alınarak herhangi bir Velinin kabri üzerine
konulursa gerçekleşmesi istenilen muradın
mutlaka husul bulacağına inanılır. Yine genç
kızlar, yeni ay'ı ilk gördükleri zaman:

Ay gördüm Allah
Tebarek Allah
Budur niyetim
Çıksın kısmetim.

derler ve hiç konuşmadan yatıp uyurlar.

Eskiden büyücüler, büyü yapmak için
Kur'anı Kerimi rastgele bir yere bırakırlar.
mış. Ay, bu kutlu kitabı kaldırmak için ka-
ranlıkta yere inermiş. Bu sırada ay sağılır,
büyü yapılmış. «Sağılmak» yahut «sağ-
mak» tâbirine bakılacak olursa ayın emzikli
bir kadın farzedildiği anlaşılır. İki sevgiliyi,
iki kardeşi veya arkadaşı birbirinden soğut-
mak için de yine aydan yardım istenir: Ayın
onbeşinci gecesi, filizlenmiş büyük bir soğan
alınır, soğanın bir tarafına kızın, bir tarafına
da erkeğin ismi iğne ile kırk bir defa yazılır.
soğan filizlerinden tutulup aya bakılarak iki
parça edilir. «Sen şahit ol, benim bu soğanı

Yüz yirmi altı harflı, kırk altı
noktalı hangi âyettir
Ara ki bulasın Âşık Pervani?

ALDI PERVANİ:

Gün bugün bu cismim ezelden siyah
Bana yardım eder Cenab-ı Allah
Sorar isen onu «Elhamdülillâh»
Arar da bulurum Âşık Güllühan.

ALDI GÜLLÜHAN:

Âşıkların derde ol kimyası var
Kalma kal açtılar bir dâvası var
«Sübhanke»nin kaç harf kaç
noktası var
Ara ki bulasın Âşık Pervani?

ALDI PERVANİ:

Zalim Güllühan'ın nazlı yâri var
Tükenmiş namusu güzel arı var
Onun elli üç harf on yedi noktası
var

Arar da bulurum Âşık Güllühan.

ALDI GÜLLÜHAN:

Seninle açalım derd ile gamı
Doğru söyle bunu pencere camı
Kaçtır bil Kur'anı Kerim'in lâmu
Ara ki bulasın Âşık Pervani?

ALDI PERVANİ:

Bu yüce mecliste sürelim demi
Dile getirelim bütün âlemi
Tam kırk üç bindir Kur'anın lâmu
Arar da bulurum Âşık Güllühan

ALDI GÜLLÜHAN:

Burda Pervani'nin ah u zarı var
Gayet dara düşmüş ah u vahı var
Eller parmakların kaç boğumu var
Ara ki bulasın Âşık Pervani?

ALDI PERVANİ:

Güllühan'ın burda ah u gârı var
Bu miskin burda kesb ü kârı var
El - ayağın tam kırk sekiz oynağı
var

Arar da bulurum Âşık Güllühan.

ALDI GÜLLÜHAN:

Âşığa yardımcı el diyari var
İlm-i batıl ilm-i zahir zikri var
Dört vakit namazın kaç Allahu
ekberi var

Ara ki bulasın Âşık Pervani?

ALDI PERVANİ:

Benim yardımcım bir gaffarım
var
Binbir adlı güzel bir tek yârim var
Dört rekât sünnetin yirmi iki
Allahu Ekberi var

Arar da bulurum Âşık Güllühan.

Âşık Pervani, Güllühanın bütün sorularını
cevaplandırmış, imtihandan yüzü ak çık-
mıştı. Kahvedekiler onun zekice buluşlarına
hayran kaldılar ve: « Ne yaman bir âşık!...
Bu genç yaşta bu kadar bilgili ve düzgün söy-
liyen bir âşık görmemiştik. Allah feyzini ar-
tırsın. Muradına kavuştursun...» diye duat et-
tiler.

VIII. KARŞILAŞMA

Sual sorma sırası Âşık Pervani'ye gel-
mişti. Pervani tezene (mızrap) ile sazını dü-
zenledi. Sonra çalmağa başladı. Hem çalıyor,
hem de soracağı muammaları düşünüyordu.
Âşıkların imtihan oluşu, onların en eski âdet-
lerindedir. İmtihanda her muammayı çözen,
galip sayılır. Ötekinin sorduğu suallere doğru
cevap veremeyen ise mağlûp addedilir ve
(bağlanmış) sayılır. Sazını galip hasma ve-
rir. Herkes, Pervani'ye bakıyordu.

ALDI PERVANİ:

Güş ver bu sözüme Âşık Güllühan
Önce dost bağına giren kim idi?
Sana çektiyem derdi, figanı
Soyunup da üryan olan kim idi?

ALDI GÜLLÜHAN:

Güş ver bu sözüme Âşık Pervani
Âdem'dir, Cinana giren o idi.
Âdem buğday yeyip çıktı cinandan
Soyunup da üryan olan o idi.

ALDI PERVANİ:

Sana çektiyem mihneti, nazı
Konuşak burada doğruca sözü
Söyle kim buruştur Kızıl Öküzü
Nerededir söyle, buran kim idi?

ALDI GÜLLÜHAN:

Seninle eyledik burda avazı
Çare yok elinden alacam sazı
Cenneti âlâda burdu Kızıl Oküzü
Cebraildir onu buran o idi.

ALDI PERVANİ:

Der Pervani göynüm burda sad
oldu
Arş-u âlâdaki deniz nereden geldi
Mevlâ evvel kaç bin melek hâlk etti
İpdida şahadet veren kim idi?

ALDI GÜLLÜHAN:

Der Güllühan bu meydanda
gülemem
O ki bu meydanda galip
olamam
Söylediğin muammayı bilemem
Arayıp bulamam Âşık Pervani

Kitaplar Arasında:

“Halk Şiiri XVIII. Yüzyıl,”

Yazan: İhsan HINÇER

Son yılların en özlü Halk Şiiri araştı-
malarını yapan ve etüdlerini yazı ve kitaplar
halinde edebiyat tarihinin kucağına armağan
edenlerin başında Cahit Öztelli yer almakta-

Âşık Güllühan, Pervani'nin muammasını
çözemediği için mağlûp olmuştu. Âşıkların di-
li ile bağlanmıştı. Pervani onu yerdi.

TAŞLAMA:

Güş ver bu sözüme Âşık Güllühan
Her alçak gedayı yüce mi sandım?
Gün doğup da indirmese kameri
Hâlâ gün doğmamış gece mi sandım.
Sen de tanımazdım çok ile azı
Ver ustaya hemen gönder sen sazı
Bir insan başına sarsa beyazı
Her beyaz başlıyı hoca mı sandım?

Şah oldum burada döndüm Sultana
Benliği eyledin döndün seytana
Çok sözler söyledin sefil Pervan'a
Pervani'yi sana koca mı sandım?

Pervani taşlamayı okuduktan sonra Âşık
Güllühan'a bir mahzunluk hali çöktü. Başını
önüne astı. Orada bulunanlar Pervani'den,
kendi muammasını çözmesini rica ettiler. Per-
vani, Allahu Tealânın evvelâ 40 bin melek
hâlk ettiğini, iptida şahadet verenin Ebubekir
olduğunu söyledi. Güllühan bunları bilmiyor-
du. Mağlûp olmuş, bağlanmıştı. Sazını Per-
vani'ye vermek istediye de, Pervani bunu
reddetti. Biraz sonra Güllühan amcasıyla çı-
kıp gitti.

Pervani bütün feyzini Allahından almıştı,
o geceki mecliste son şiiri okudu:

KOŞMA

Bidayette yârdan sevda almıyan
Benim gibi ah u zâre düşer mi?
Aşkın ocağında yeri olmıyan
Dolanıp da kızıl nâra düşer mi?
Göz önünde muhit derya olmıyan
Dilde heceleyn imlâ olmıyan
Yâr yolunda yanar çıra olmıyan
Birdenbire söner kora düşer mi?

Âşıklara böyle devran olursa
Günden güne hali noksan olursa
Bir kula yardımcı Sübhan olursa
Bu Pervani asla dara düşer mi?

Deyip, sazını kılıfına koydu ve duvara
astı. (BİTTİ)

dir. Bu genç ilim adamı ve araştırmacının, bir
tek cöng elde etmek için Mersinden kalkarak
Trakya'ya, bir kitabı görebilmek için Anka-
ra'ya, bir elyazması eseri inceleyebilmek için
İstanbul'a ne müşkül şartlar içinde koştuğunu
çok yakından bildiğimden dolayı basılan her
eserin heyecanla bekler, alır, okurum.

Karacaoglan, Dadaloğlu, Köroğlu, Sey-
rani, Dertli, Halk Türküleri, Halk Şiiri:
XV - XVII. Yüzyıl eserlerinden sonra, yine
Varlık Türk Klâsikleri serisinde çıkan son ki-
tabı da ilgi çekecek bir değerdedir.

Halk Şiiri XVIII. Yüzyıl (1) ismini taşı-
yan eser, dört kısımdan müteşekkildir. İlk
bölümde tarihi durum, ikinci bölümde genel
bilgi, üçüncü kısımda ise şairlerin hayat ve
kişilikleri ele alınmaktadır.

Bundan sonra dördüncü bölüm gelmekte-
dir. Bu kısımda kitapta bahsedilen kırkbeş
şairin eserlerinden seçme şiirler verilmekte
ve her sayfanın alt kısmında şiirlerde geçen
anlaşılması zor yabancı ve Türkçe kelimele-
rin sözlüğü verilmektedir.

Kitabı baştan sona kadar incelediğimiz
zaman, değerli araştırmacı Cahit Öztelli'nin bu
iş için ne kadar emek verdiğini anlarız. Bili-
nen sazşairlerinin yanında pek az ve hiç bi-
linmiyenlerin de yer aldığını, onların da şiir-
lerinden iyi örnekler seçildiğini görüyoruz.
Bu arada kitapta yer alan yeni yirmibeş şiir-
in ilk defa neşredildiğini müşahade etmekte-
yiz. 112 sayfalık küçük boydaki bir kitapta
bundan fazlasını yapmaya imkân tasavvur olu-
namaz.

Halk Şiiri XV - XVII ci Yüzyıl isimli
ve bundan önce negredilen eserinde Halk Şair-
leri ve Şiiri konusunda kendine has fikir ve
kanaatlerini açıklıyan Öztelli, bu eserinde,
daha fazla şairin eserini vermiye çalışmış, baş-
taftaki I ci ve II ci bölümlerde de XVIII.
Yüzyılın tarihi olaylarına dikkati çekmiştir.

Sazşairleri ve folklor konusunda bize de-
ğerli eserler veren edebiyat tarihimizin bu
seçkin kıymetine bundan sonraki çalışmal-
rında da başarılar dileriz.

(1) HALK ŞİİRİ XVIII. Yüzyıl, Varlık Yayın-
nevi, Türk Klâsikleri, No. 46, 112 sayfa, 100 kuruş.

Konya'da Adlarla İlgili Gelenek ve İnanmalar

Yazan: M. Zeki DALBOY

Konyada dini tesirler altında yeni doğan çocuklara en çok Peygamberlerin ve Peygamber zevce ve çocuklarının adları verilir. İlk doğan çocuğa, vefat etmiş olan büyük baba ve annesinin adlarını vermek âdeti de vardır. Ölmüş babasının adını almış olan çocuklarını anneleri «ardı gelmez, adı konmaz» diye severler. Çocukları yaşamayan aileler de doğan çocuklarına «Yaşar, Durmuş, Dursun» gibi adlar verirler. Bununla beraber şimdi yeni doğan çocuklara işkilsiz Türk isimleri verilmektedir.

Eskiden ad verilirken çocuğun kulağına ezan okunur, sonra adı söylenirdi. Ad seçmek ve koymak büyük babanın, yahut aileye mensup aydın bir kimsenin hakkı sayılırdı. Ad verilirken çocukların ağız kılıç tozuyla açılırdı. Bundan başka Kur'anı Kerim tozuyla ağız açılan çocuklar da olurdu. Ağız Kur'anı Kerim tozuyla açılan çocukların âlim, ağız kılıç tozuyla açılan çocukların cesur ve kahraman olacağına inanılırdı.

Ad verilen çocuk sık sık hastalanırsa verilen adların ağır geldiği sanılır, bu ad değiştirilir. Çocuğa başka bir ad verilirdi. Bir ana ve babanın bir veya iki üç çocuğu ad verildikten sonra ölmüşse, yeni çocukları doğunca bu ana ve baba yavruya ad vermezler, onu «Adsız» diye çağırırlardı. Birbiri üzerine kız çocukları doğan ana ve baba son doğan kızlarına «Dönc» adını vererek ondan sonra doğacak çocuklarının erkek olmasını sağladıklarına inanırlardı.

Çocuğa doğumdan iki veya üç gün sonra isim verilir. isim verilirken eşref saat gözetilirdi. Çocuğa ad vermek için aile büyükleri bir araya gelir, bunların en yaşlısı çocuğu kucığına alır, çocuğa bir şey bağışlardı. Bununla beraber bu bağışlamayı erkek çocuk sünnet edilirken ve kız çocuk evlendirilirken yapan aileler de olurdu. Bazı evlerde nazar değmesin diye ad verildikten sonra çocuk tütsülenir, uzun ömürlü olsun diye de dua edilirdi.

Çocuğun ahlâkı, cesareti, cömerti, bilgili ve faziletli olması için ad verilirken bu gibi vasıflara delâlet edecek isimler seçilirdi.

Bir toplantıda genç iken ölmüş bir adamın ismini taşıyan biri varsa, ölmüş adama dair söz açılınca «yaşı benzemesin» denilmesi âdeti.

Çocuk tuzdan çıkınca kırk anahtar ve altın batırılmış suda yıkanır, davet yapılır, ebeye bahşis verilir. Çocuk diş çıkarırken bulgur dökmek, misafir çağırarak, biraz büyüdükten sonra babasının kesesinden aldırıp sadaka vermek, saç ilk defa kesilen çocuğun kesilen saçının ağırlığına sadaka dağıtmak Konyanın eski âdetleridir.

Konyada Süleyman, Tevfik, Halil, Mehmet, Yakup, İsmail, İbrahim, İsa, Hatice, Fahrünnisa gibi Arap adları az çok türkçeleştirilerek Sülüman, Teyfik, Helil, Memet, Yakup, İsmayıl, İbrahim, Ese, Hatice, Falise şeklinde kullanılır.

Konyada adlarla ilgili şu tâbirler kullanılır:

Annemin adı, ağzımın tadı.

Arđ gelmez, adı konmaz.

Çocuğun adını koy da çağırması kolay olsun.

Adı sanı belirsiz.

Adı yok, tadı yok.

Er adıyla anılır.

Adı güzel, tadı güzel.

Adı belli, sanı belli.

Adı büyük, kendi kovuk.

Babanın adını alacağına huyunu alaydın.

YAŞAYAN ANADOLU EFSANELERİ

Derliyerek yazan: **AH RIZA ÖNDER**

(Ürgüp Cumhuriyet Savcısı)

Fiyatı 1 lira

Yeni Erciyes Dergisi Yayını

KAYSERİ

